

Лілія Щербін,
м. Івано-Франківськ

Брати Кікти: спроба реконструкції родинної історії

Біографістика як перспективний напрям історичних студій сприяє дослідженню та популяризації життя та діяльності відомих особистостей, ознайомленню з їхніми унікальними життєвими траєкторіями. Вивчення діяльності відомих регіональних діячів поглиблює знання про локальну історію.

В історії села Старі Кривотули особливе місце займає отець Юрій Кікта. Майбутній священник народився у сім'ї о. Павла Кікти. Павло Кікта народився у 1876 р. с. Чертіж Сяноцького повіту Львівського воєводства (нині – Львівська обл.) здобув освіту у Сяноцькій гімназії, Львівському університеті, Перемишльській духовній семінарії [14, с. 51]. У 1904 р. одружився з донькою священника Теодозією Войтович та прийняв свячення від єпископа Костянтина Чеховича. До 1910 р. о. Павло душпастирював у селах біля Сянока, Добромиля (Коростенку, Тарнаві, Полянах Суровичних). З 1910 р. до 1927 р. був парохом в с. Унятичі та урядовав у Літині [14, с. 51]. У родині священника Павла Кікти було п'ятеро синів: Кость (1905–?1944), Юрій (1907–1979), Микола (1908–?), Теодор (1912–2004), Степан (1918–2005).

З іменем о. Павла Кікти пов'язано заснування у с. Унятичі «Сільського господаря», «Січі», кооперативу «Єдність». О. Павло Кікта був серед тих, хто звертався до воєводства 17 жовтня 1924 р. з проханням відкрити читальню «Просвіти». У книжковому фонді відновленої наприкінці 1924 р. читальні було більше 150 книг [9, с. 17]. У 1927 р. у с. Унятичах було створено кружок «Рідна школа» імені Маркіяна Шашкевича.

Сім'я священника активно долучалася до організації та діяльності місцевих культурно-освітніх товариств, старші сини Кость, Юрій, Микола допомагали батькові [11]. 1923 р. був створений змішаний церковний хор, згодом світський хор під керівництвом студента політехніки Костя Кікти, якому за спогадами Степана Кікти «разом з батьком о. Павлом помагали в праці в товариствах брати Юрій та Микола» [6, с. 407]. У 1928 р. Кость переїхав до Львова.

Звичними для с. Унятичі були заходи, які проводили сільські товариства за участі сім'ї Кікти: концерти, вистави, гостини св. Мико-

лая, фестини, «переводили збірки на «Коляду» і на «Свячене» для крайових товариств та розпродували модні тоді «це голки» на українські різні цілі [6, с. 408], літні дитячі садочки. Молодший син Степан декламував вірші на сцені читальні «Просвіти» [19].

Сини о. Павла Кікти Юрій, Кость та Микола навчалися у Дрогобицькій гімназії. Юрій Кікта після матури у 1925 р. два роки студював право у Львівському університеті. 5 вересня 1927 р. помер о. Павло Кікта. Юрій поступив на навчання в духовну семінарію у Перемишль, де йому у 1930 р. єпископ Перемишльської єпархії УГКЦ Й. Коциловський запропонував продовжити навчання у Римі. Проте Юрій відмовився, оскільки змушений дбати про родину після смерті батька. Під час навчання в семінарії, впорядковуючи архів Перемиської Капітули, Ю. Кікта зацікавився історією, музейництвом. Юрій Кікта брав участь у V З'їзді українських музеєологів 16-17 травня 1937 р. у Перемишлі [16].

22 березня 1931 р. Ю. Кікта був висвячений у Перемишлі єпископом Григорієм Лакотою, став капеланом єпископа Й. Коциловського. З червня 1931 р. до 8 квітня 1938 р. о. Юрій призначений сотрудником при соборі у Ярославі при о. К. Хотинецькому – пароху греко-католицької парафії в Ярославі, засновнику і голові українських товариств у Ярославі, Співзасновнику і президенту Товариства Бурса святого Онуфрія, Товариства міщан і ремісників «Родина» (1905–1942) та «Просвіта» (1910–1942), а також співзасновнику (1929) Повітового союзу кооперативів. До Ярослава переїхала родина молодого пароха з Дрогобича.

О. Юрій був катехитом у вечірніх промислових школах, у 1934–1935 рр. у державних гімназіях. Окрім того о. Юрій був скарбником збірки фондів для малювання собору Господнього преображення, популяризував відпусту до чудотворної ікони Матері Божої «Милосердя двері». Саме ця ікона 2015 р. у Ювілейний рік Божого Милосердя була образом-символом року на прохання Папи Римського Франциска [10]. Також о. Юрій був секретарем «Просвіти» у 1932–1933 рр., головою кружка «Рідної школи», товариства Служниць, членом управи Української бурси ім. св. Онуфрія, «Родини», Української Бесіди, дирекції Повітового союзу кооперативів.

У 1934 р. о. Юрій створив Український Оркестр у складі 20 музикантів та оплачував диригента-чеха Бичека, який упродовж трьох-

літного існування давав концерти у Ярославі, Олешичах, на фестинах. Священник співав тенором, грав на гітарі, мандоліні, цитрі [17, с. 49].

Досліджуючи парафіяльні документи та акти міського музею, Ю. Кікта написав та опублікував праці власним коштом, зокрема «Церковний співаночок» (1934), «Ювілейний альманах 1910–1935 Філії Просвіти в Ярославі» (1935), «Табеля українських князів», «Табеля гетьманів», «З історії ярославських церков» (1937), «Дещо з історії міста Ярослава» (1935), «Ярослав. Від поїзду до поїзду : провідник. З картою міста» (1937), «Пам'ятка з відпусту в Ярославлі» (1937), «Вистава книжки в Ярославі» (1937), «Самоучок гри на гітарі» (1935), «Табеля акордів на гітарі» (1935), «Ремонт церковного муру у Лежайську» (1938), «Пам'ятка з відпусту в Лежайську» (1938), «Сегсовнуї співанук» (1939). На думку дослідниці М. Мовної, «путівник авторства о. Юрія Кікти «Ярослав. Від поїзду до поїзду» – перший український вадемекум³ міста» [18, с. 228; 15].

З 1938 р. до середини 1940-х років о. Юрій був парохом української громади м. Лежайськ на Ярославщині [13], де продовжив свої наукові пошуки, тому був знаним як «молодий і діяльний, а притому завзятий дослідник тієї надсянської закутини» [20]. Священик сприяв українцям, зокрема, допоміг влаштуватися на посаду міського секретаря пластуну, члену ОУН А. Гладилевичу.

Через посилення терору з боку відділів «Волиняка», «Меви» та «Радвана», що належали до «Національного військового союзу» (NZW – Narodowy Związek Wojskowy), рятуючи своє життя, греко-католицькі священники покинули парафії, серед них був о. Ю. Кікта [21, с. 66]. Як згадувала уродженка м. Лежайськ В. Кишакевич, Ю. Кікта переховувався від переслідувань поляків: «Бувало, що священник кілька днів сидів у льоху без їжі. Від невідворотної смерті одного разу його врятував поляк-столяр, який виконував різні замовлення для церкви. Священик утікав від погоні, забіг до майстерні й сховався за дверима, бо іншої можливості не було. Переслідувачі запитали столяра, чи не бачив священника, а він відповів, що священник пішов далі, й показав рукою у якомусь напрямку» [25]. Священик Юрій Кікта втік з плебанії до Дембна, вбраний у жіночий одяг, звідти дістався до Ярослава [25]. Разом з мамою о. Юрій переїхав до Східної Галичини.

³ Вадемекум – це кишенькова довідникова книжка, путівник, книжка невеликого формату, яку можна постійно мати при собі.

Під час Другої світової війни Кость Кікта був членом Дивізії СС «Галичина», інструктором в школі в м. Поршніц, «добрим артилеристом» [4, с. 32]. Кость Кікта загинув у 1944 р. під Бродами.

Теодор Кікта (01. 03. 1912 – 15. 02. 2004) став провізором та фармацевтом. Після здобуття освіти у 1932–1937 рр. у м. Познань він у 1937–1945 рр. працював в аптеках Польщі, «аптекарь у Ряшові і Любачові, де був включений до армії і в марш до Берліну» [2, с. 34]. У Варшавській медичній академії Т. Кікта отримав ступінь доктора фармацевції. У 1945–1953 рр. служив у польському війську. Працював у фармацевтичній промисловості. У 1985–1994 рр. доктор Т. Кікта став співорганізатором і першим хранителем Музею фармацевтики у Варшаві, як куратор відкривав першу постійну експозицію музею. Він був почесним членом Польського товариства медицини і фармацевтики, брав участь у діяльності Українського лікарського товариства у Польщі. Т. Кікта створив картотеку українських лікарів Польщі. Як меценат допомагав українській діаспорі [23]. Т. Кікта автор понад 200 наукових праць, зокрема «*Przemys farmaceutyczny w Polsce (1823–1939)*» (Warszawa, 1972) [2, с. 34].

Наймолодший син у сім'ї о. Павла Кікти Степан після закінчення народної школи у с. Унятичі навчався у гімназії у м. Ярослав. У м. Ярослав С. Кікта працював бухгалтером у Повітовому союзі кооператив, став членом товариств «Родина» і «Рідна школа», у 1941 р. головою Управи, головним книговодом Повітової управи. У вересні 1941 р. Степан був арештований гестапо за підозрою за зв'язок з антинімецькими організаціями, перебував у німецькій в'язниці Монтелюпі у Кракові. На прохання Дирекції Повітового Союзу Кооператив його звільнили [3, с. 30].

22 липня 1944 р. С. Кікта був евакуйований, спочатку у Саксонії працював на фабриці, перебував у таборі для переміщених осіб у м. Аугсбург. У таборі він очолив кооператив «Самопоміч» і товариство «Чорногора», був членом Ради фізичної культури.

У 1949 р. С. Кікта емігрував до США, з 17 вересня 1952 р. проживав у Клівлендській агломерації. З 1953 р. розпочав працювати в Українському музеї-архіві, метою якого було збирання та збереження важливих для української історії та культури артефактів, у 1981–1986 рр. був головою музею. С. Кікта був членом управи Українських злучених організацій Огайо. У 1988 р. він отримав звання «Людина року 1987», привітання від президента США Р. Рейгана. С. Кікта був

співзасновником і членом управи Союзу українських філателістів і нумізматів у Нью-Йорку. Значним внеском у розвиток боністики був каталог державних грошей України, сформований С. Кіктою, який увійшов до книги «Державні гроші України 1917–1920 рр.». З 1964 р. С. Кікта був одним із організаторів, скарбником і редактором видання регіонального об'єднання «Ярославщина та окраїни Засяння». Також він був членом Українського історичного товариства та мирового суду Українського патріархального світового товариства, співробітником Енциклопедії українознавства, членом НТШ, почесним членом української бібліотеки в Детройті [22].

Степан Кікта був відомим філателістом, громадським діячем, автором публікацій у газеті «Свобода» – найстаршій у світі україномовній газеті, що виходить з 1893 р. у США, а також автором окремих видань, зокрема про с. Унятичі, про свою сім'ю, про брата Юрія [11–12]. С. Кікта мав псевдоніми Олесь Черко, Спакуняк.

Сучасники високо оцінювали діяльність С. Кікти: «Степан Кікта – це один з молодих діячів того покоління, що вело українське національне життя в своїх місцевостях між війнами, тримало його національним у вогні війни, відбудовувало його на згарищах (після війни, як беззахисні втікачі у зруйнованій Європі), а шукаючи долі – розсіялося по чужих просторах ще далше від батьківщини України, і вже як імігранти, вперто і жертвенно продовжує «будувати Україну» з її культурою і мовою в свободолюбивих країнах світу. Це покоління завжди патріотичне, ідеалістичне, релігійне, жертвенне – завжди повне віри у власні сили й уміння свого народу, завжди творче й одержиме» [19, с. 3].

У 1998 р. С. Кікта нагороджений медаллю і грамотою Папи Римського. З ініціативи С. Кікти відтворено п'ять чудотворних ікон Божої Матері [3, с. 30].

У 2001 р. С. Кікта став почесним громадянином Дрогобича. У 2001 р. він передав до музею «Дрогобиччина» бібліотеку книг із різних галузей, періодичних видань, документів, філателістичну колекцію [24]. Його колекція марок цінна поштовими знаками, які видавалися міжнародними спільнотами українців, марками ЗУНР. У 2019 р. у ратуші м. Дрогобича була організована пересувна виставка з фондової збірки музею «Дрогобиччина» «Поштова марка урядів УНР і ЗУНР в добу збройної боротьби за Українську Соборну Самостійну Державу в 1918–1923 рр. і в еміграції» (зі збірки Степана Кікти), присвячена 100-річчю Акту Злуки.

С. Кікта помер 13 квітня 2005 р. у Клівленді, похований 16 квітня 2005 р. на цвинтарі св. Андрія у м. Парма (Огайо) [1, с. 23]. Замість квітів покійний мав бажання скласти пожертви на Патріярший Собор у Києві [27, с. 31]. У С. Кікти були дружина, донька, дві онуки.

У 1945–1963 рр. о. Юрій Кікта був священником у с. Завалля на Снятинщині, з 1961 р. мав право служити у с. Устя, 29 квітня 1962 р. відправляв великодню службу у с. Видинів. У 1946 р. перейшов на православ'я. Будучи парохом у с. Завалля, о. Юрій «систематично порушував Декрет про відокремлення церкви від держави, школи від церкви. Проводить сповідь дітей, відправляє службу у присутності дітей і підлітків. Він нічого злого в цьому не бачить і ніяких висновків не зробив» [8]. Окрім того о. Юрій сприяв діяльності церковного хору у с. Завалля [28]. Відомо, що о. Юрій Кікта давав *шлюб* окружному провіднику ОУН Коломийщини Василеві Савчаку («Сталю») та референту пропаганди Коломийського окружного проводу УПА Ірині Лепкалюк («Лесі») у церкві с. Завалля [26, с.8].

19 серпня 1963 р. виконком завалівської сільської ради просив уповноважено по православній церкві прийняти до Кікти відповідні заходи [8]. Ці звернення стали причиною переведення священника до іншої парафії.

9 вересня 1963 р. Юрій Павлович Кікта був призначений настоятелем церкви св. Михаїла у с. Старі Кривотули Тисменицького району Івано-Франківської області з правом надавати релігійні треби віруючим на їх прохання у селах Красилівка і Нові Кривотули. Указом від 15 листопада 1965 р. о. Юрій отримав право служіння у Нових Кривотулах.

Спочатку новий парох с. Старих Кривотул жив у М. Поповича, потім – у Г. Боровської. У своїх анкеті (1952) та автобіографії (1970) священник писав, що народився у сім'ї залізничника Павла Кікти (1876–1927) і Теодозії Войтович (1880–1966), у 1910 р. сім'я переїхала у Дрогобич, таким чином приховував своє походження, справжню історію своєї родини, яка б могла стати причиною для його переслідувань у радянські часи.

У с. Старі Кривотули о. Юрій навчав парафіян співати церковних пісень, музичної грамоти, проводив репетиції церковного хору. Створені ним плакати з написами слів і нот церковних пісень досі використовуються у церкві. О. Юрій за власні кошти за допомогою парафіян впорядкував вулицю та стежки до храму [7]. Священник вирізнявся добрим вихованням, різнобічними знаннями, вимогливістю.

18 вересня 1966 р. померла мама пароха Теодозія Кікта. 3 липня 1977 р. через погіршення здоров'я о. Юрій відійшов від церковних справ, став емеритом. О. Юрій Кікта помер 9 березня 1979 р., похований 12 березня 1979 р. у с. Старі Кривотули.

Найменше інформації маємо про Миколу Кікту. Відомо, що він був магістром права, служив у війську польському, що підтверджує світлина з колекції історичної online-платформи «Локальної історії» [5]. У другій половині ХХ ст. проживав у м. Коломия, був бухгалтером, часто приїздив у гості до брата о. Юрія у с. Старі Кривотули.

Таким чином, родинна історія греко-католицького священника о. Юрії Кікти відображає історію України у ХХ ст., боротьби за незалежність з тоталітарними режимами. Життя та діяльність братів Кікт залишається гідним прикладом освіченості, служіння народові, боротьбі за національну свідомість українців, активної діяльності та участі у суспільно-політичному та культурному житті. У с. Унятичі є вулиця отця Павла Кікти, що увіковічнює його діяльність, вшановує пам'ять про нього, маркує в історії населеного пункту життєвий шлях сподвижника української справи, є гідним прикладом пошанування відомих місцевих діячів, добрим досвідом для аналогічних комеморативних практик, наприклад, назвати вулицю ім'ям о. Юрія Кікти у селі Старі Кривотули.

Список використаних джерел

1. Бл. П. Степан Кікта. *Свобода*. 2005. 10 червня. С. 23.
2. Бл. п. Теодор Кікта. *Свобода*. 12 березня. 2004. С. 34.
3. Вигінний П. Замість квітів на могилу св. п. Степана Кікти. *Свобода*. 2005. 17 червня. С. 30.
4. Висоцький Р. Спогади дивізійника. Чикаго, 1994. 176 с.
5. Військо польське. URL: <https://localhistory.org.ua/stari-foto/viisko-polske>.
6. Войтуняк П., Кікта С. Унятичі. *Дрогобиччина – земля Івана Франка* / ред. Адольф Гладилович. Нью-Йорк : Наукове товариство імені Шевченка у США, 1986. Т. 3. С. 403 – 415.
7. Григорів Н. Дослідник, видавець, душпастир (минає 90-років з часу народження бл.п.о. Юрія Кікти, пароха Ст. Кривотул). *Нова зоря*. 1997. 28 серпня.
8. ДАІФО. Ф. 3-388, оп. 1д, спр. 177.
9. Добрянський Б. Дещо з історії села Унятичі (до 525-річчя від першої згадки про село). *Літопис Бойківщини*. 1993. № 1/ 53. С. 14–19.
10. Історія Ярославської чудотворної ікони Божої матері «Милосердя дверей» URL: <https://pilgrimage.in.ua/istoriya-yaroslavskoj-chudotvornoji-ikony-bozhoji-materi-myloserdya-dveri>.

11. Кікта С. О. Павло Кікта 1876–1927, парох Унятич 1910–1927. *Дрогобиччина – земля Івана Франка* / Ред. Адольф Гладилевич. Нью-Йорк : Наукове товариство імені Шевченка у США, 1986. Т. 3. С. 416–417.
12. Кікта С. О. Юрій Кікта 1907–1979. *Дрогобиччина – земля Івана Франка* / ред. Адольф Гладилевич. Нью-Йорк : Наукове товариство імені Шевченка у США, 1986. Т. 3. С. 418–421.
13. Козак П. Стара Батьківщина (частина 2 Лежайськ). URL: <https://lysty.net.ua/lezajsk>.
14. Лазорак Б. Церковні джерела про наслідки російської окупації в парафіях дрогобицького деканату (1916–1917 рр.): загроза руїни, проблема воєнних сиріт та спроби відродження. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 12. С. 32–54.
15. Лукань Р. Нові видання. *Нова Зоря*. 1935. 11 серп. Чис. 60. С. 7.
16. Лукань Р. П'ятий з'їзд Українських Музейників». Частина 1. *Нова зоря*. 27 травня 1937. Ч. 38 (1038).
17. Мала українська музична енциклопедія / упор. О. Залеський. Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1971. 125 с.
18. Мовна М. Історико-краєзнавчий дискурс у західноукраїнських виданнях 1930-х рр. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2017. Вип. 9. С. 216–238.
19. Мовчан Ю. С. Кікта – українець року у Клівленді. *Свобода*. 1988. 11 лютого. С. 3.
20. М-р Адольф Гладилевич. Лежайськ. URL: <https://zbruc.eu/node/40832>.
21. Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2 т. Т. 1 : Біографічні нариси (1939–1989). Львів : Вид-во Українського католицького університету 2015. 722 с.
22. Радевич-Винницький Я. Кікта Степан. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-6835>.
23. Радевич-Винницький Я. Кікта Теодор. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-6836>.
24. Сенюра І. Колекція Степана Кікти у фондівій збірці музею. URL: <https://drohobych-museum.com/biblioteka/kolektsiya-stepana-kikty-u-fondoviy-zbirtsi-muzeyu>.
25. Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів. Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 2005. Т. 3. 2005. 432 с.
26. Смицнюк Р. Партизанка «Леся». *Ямниця*. 2014. 17 серпня. С. 8.
27. Степан Кікта. Некролог. *Свобода*. 2005. 29 квітня. С. 31.
28. Церковний хор у селі Завалля Снятинського району Станіславської області. URL: <https://livehistory.org.ua/photos/9e5685f8-1bf3-4278-bcdf-dde16ec7aea1>.